

Legitimacy of The Establishment of A Court by The Forces of The Anti-ISIL Coalition to Prosecute The Arrested Members of “ISIL” in Syria Wit A Respect at Alternative Mechanisms in International Law

*Sakr Saboh*¹, Seyyed Ghasem Zamani², Seyyed Ali Razavi³, Seyyd Mohammad Razavi⁴*

1. Ph.D. Student in International law, Razavi University, Mashhad, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: sabohsagr@gmail.com

2. Professor, Department of Public and International law, Faculty of Law and Political Scinces, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Email: zamani@atu.ac.ir

3. Ph.D. in Private Law, Razavi University, Mashhad, Iran.

Email: ali.razavi@razavi.ac.ir

4. Assistant Professor, Department of law and Political Scinces, Faculty of Literature and Human Sciences, Birjand University, Birjand, Iran

Email: razavi1213@birjand.ac.ir

A B S T R A C T

Today, years after the formation of ISIS and the spread of their Anti-human approach and brutal killing a lot of defenseless people, disregarding humanitarian law and spreading their terrorist operations to the heart of Europe, The international community is increasingly looking for a way to prevent and counter the group's actions and prosecute its leaders and members. One of the solutions pursued by the US-led anti-ISIL coalition is to establish an “international” tribunal to try ISIL detainees in Syria. An approach developed and expanded after World War II to prosecute individuals who violated international and humanitarian rules and regulations in an armed conflict. In the present article, which has been completed in an analytical-descriptive manner, an attempt has been made to assess the legitimacy and the

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2022.148314

Received:
18 June 2021

Accepted:
26 July 2021

Published:
7 June 2022

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

degree of compliance of the establishment of such a reference with the rules and regulations of international law. Based on the findings of this study, it seems that the establishment of such a court is against the rules of international law and the UN Charter, and in addition to violating the sovereignty of Syria, it is also against the provisions of the statute of the International Criminal Court.

Keywords: Anti-ISIL Coalition, ISIL, Syria, Violation of Sovereignty, Security Council, International Criminal Court.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Sakr Saboh: Conceptualization, Methodology, Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft.

Seyed Ghasem Zamani: Data Curation, Supervision, Project administration.

Seyyed Ali Razavi: Writing - Review & Editing.

Seyyed Mohammad Razavi: Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Saboh, Sakr, Seyed Ghasem Zamani, Seyyed Ali Razavi & Seyyd Mohammad Razavi. "Legitimacy of The Establishment of A Court by The Forces of The Anti-ISIL Coalition to Prosecute The Arrested Members of "ISIL" in Syria Wit A Respect at Alternative Mechanisms in International Law". *Journal of Legal Research* 21, no. 49 (June 7, 2022): 119-144.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

Today, years after the formation of ISIS and the spread of their Anti-human approach and brutal killing a lot of defenseless people, disregarding humanitarian law and spreading their terrorist operations to the heart of Europe, The international community is increasingly looking for a way to prevent and counter the group's actions and prosecute its leaders and members. One of the solutions pursued by the US-led anti-ISIL coalition is to establish an "international" tribunal to try ISIL detainees in Syria. An approach developed and expanded after World War II to prosecute individuals who violated international and humanitarian rules and regulations in an armed conflict. In the present article, which has been completed in an analytical-descriptive manner, an attempt has been made to assess the legitimacy and the degree of compliance of the establishment of such a reference with the rules and regulations of international law. Based on the findings of this study, it seems that the establishment of such a court is against the rules of international law and the UN Charter, and in addition to violating the sovereignty of Syria, it is also against the provisions of the statute of the International Criminal Court.

The crimes committed by ISIL are clearly provided for in Articles 5 to 9 of the Rome Statute. The actions taken by ISIL are among the crimes covered by Article 5 of the Statute of the International Criminal Court; Crimes such as mass executions, sexual abuse and rape, as well as torture and genocide by ISIL forces, fall into this category. The severity of the crimes committed by this group is not less than the crimes committed in the former Yugoslavia or Rwanda, but perhaps for political reasons that arised from the interests of powerful states, it prevents the real confrontation and confrontation of the perpetrators of these crimes.

The continued freedom of action of ISIL in the absence of a coordinated and law-abiding international response, although fraught with complex political and security issues, will be a major concern for the prospect of international law and the rule of law in the region. Thus, the legal community can draw attention to pathology, reform and revision of norms by making proper use of the existing capacities in the international legal system.

The war in Syria has become a military base for powerful states who, relying on unacceptable legal interpretations such as implied consent, humanitarian intervention, legitimate defense against ISIS, etc., sometimes target the country and never express their remorse for what they have done And they do not regret it, but on the contrary try to justify their action as legal or legitimate and humane. These interventions run counter to the inalienable principles of

international law, such as the principle of non-interference in the internal affairs of states, the principle of sovereignty and territorial integrity, the principle of non-use of force and the principle of non-aggression.

The principle of sovereignty and equality of states is one of the basic and important principles on which the Charter of the United Nations is based, and the pillars of the United Nations, as the guardians of this document, have the duty to respect and monitor its implementation. The aim is to oblige states not to resort to force to maintain international peace and security, which is a guarantee for maintaining the equality and sovereignty of nations. The conclusion is that exceptions to this principle must be granted in certain circumstances. Only in three cases can states use force in the territory of another state: the explicit consent of the state, legitimate defense, and the enforcement of executive measures by the Security Council under Article 42 of the Charter. Any use of force outside of these cases is illegal and a clear violation of the Charter of the United Nations.

According to the mechanisms for dealing with impunity provided for in the Statute of the International Criminal Court, international criminal law, among these mechanisms, is theoretically possible to refer the situation in Syria to the Court or through the Security Council or the acceptance of the Court by the Syrian government.

But in practice, the mechanism for combating impunity in Syria during the conflict can be done by the Syrian government by concluding a judicial assistance agreement with one country. But at the end of the conflict, the Syrian government can punish the perpetrators (members of the ISIS terrorist group) by holding trials in the national court in accordance with Article 17. Therefore, the establishment of an international criminal court by coalition forces against ISIL to try the detainees of members of this terrorist group in prisons in Syria (in al-Hasakah province) is against the rules and regulations of international law and gives them international responsibility.

مشروعیت ایجاد دادگاه توسط نیروهای ائتلاف ضد داعش برای محاکمه اعضای دستگیر شده «داعش» در سوریه با نگاهی به ساز کارهای جایگزین در حقوق بین‌الملل کیفری

صقر صبح*^۱، سید قاسم زمانی^۲ سید علی رضوی^۳ سید محمد رضوی^۴

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: sabohsagr@gmail.com

۲. استاد، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

Email: zamani@atu.ac.ir

۳. دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ایران.

Email: ali.razavi@razavi.ac.ir

۴. استادیار، گروه حقوق و علوم سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

Email: razavi1213@birjand.ac.ir

چکیده:

امروزه با گذشت سال‌ها از شکل‌گیری «داعش» و گسترش رویکرد ضد بشری و سبانه این گروه در کشتار مردم بی‌دفاع، رعایت نکردن مقررات حقوق بشر دوستانه و گسترش عملیات تروریستی آنها به قلب اروپا، جامعه جهانی بیش از پیش در صدد یافتن راهکارهایی برای پیشگیری و مقابله با اقدامات این گروه و محاکمه سران و اعضای آن است. یکی از این راهکارها که توسط ائتلاف ضد داعش به رهبری آمریکا دنبال می‌شود، ایجاد یک دادگاه «بین‌المللی» برای محاکمه نیروهای بازداشت شده «داعش» در سوریه است. رویکردی که پس از جنگ جهانی دوم، با هدف محاکمه اشخاصی که در یک مخاصمه مسلحانه، قواعد و مقررات بین‌المللی و بشر دوستانه را نقض نموده‌اند، شکل گرفته و گسترش یافت. در نوشتار حاضر که به شیوه تحلیلی - توصیفی به سرانجام رسیده تلاش شده

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌های حقوقی

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2022.148314

تاریخ دریافت:
۲۸ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:
۴ مرداد ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:
۱۷ خرداد ۱۴۰۱

مشروعیت و میزان انطباق ایجاد چنین مرجعی با مقررات و ضوابط حقوق بین‌الملل سنجیده شود. بر اساس یافته‌های این پژوهش به نظر می‌رسد، ایجاد چنین دادگاهی مخالف قواعد حقوق بین‌الملل و منشور ملل متحد به شمار آمده و ضمن نقض حاکمیت کشور سوریه، برخلاف مقررات اساسنامه دیوان کیفری بین‌الملل نیز می‌باشد.

کلیدواژه‌ها:

ائتلاف ضد داعش، داعش، سوریه، نقض حاکمیت، شورای امنیت، دیوان کیفری بین‌المللی.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

صبح، صقر: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی.

دکتر سید قاسم زمانی: نظارت بر داده‌ها، نظارت، مدیریت پروژه.

دکتر سید علی رضوی: نوشتن - بررسی و ویرایش.

دکتر سید محمد رضوی: نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

صبح، صقر، سیدقاسم زمانی، سید علی رضوی و سید محمد رضوی، «مشروعیت ایجاد دادگاه توسط نیروهای ائتلاف ضد داعش برای محاکمه اعضای دستگیر شده «داعش» در سوریه با نگاهی به سازکارهای جایگزین در حقوق بین‌الملل کیفری»، *مجله پژوهش‌های حقوقی* ۲۱، ش. ۴۹ (۱۷ خرداد ۱۴۰۱): ۱۱۹-۱۴۴.

مقدمه

گسترده‌گی اثرات زیان‌بار جنایات بین‌المللی به‌ویژه در دو قرن حاضر، جامعه بین‌المللی را به واکنش واداشته است.^۱ دولت‌ها در نیمه دوم قرن بیستم بر آن شدند که سازکاری برای مبارزه با بی‌کیفری این متهمان بیاندیشند. محاکمات صورت گرفته از بریساخ تا رم به ویژه دادگاه‌های نورنبرگ و توکیو، یوگسلاوی سابق و رواندا،^۲ همچنین دادگاه‌های کیفری مختلط^۳ نشان‌دهنده جدیت جامعه بین‌المللی در مبارزه با بی‌کیفری مرتکبان جنایات بین‌المللی است. در این راستا کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی تصویب و منعقد شدند. این تدابیر معطوف به الزام دولت‌ها به جرم‌انگاری داخلی، صلاحیت محاکم کیفری ملی و پیش‌بینی تدابیری برای پیشگیری از اقدامات تروریستی بوده است، اما این روند مبارزاتی به کاهش این پدیده منجر نشده است.^۴

در اساسنامه رم که با لازم‌الاجرا شدن آن در سال ۲۰۰۲ دیوان کیفری بین‌المللی تشکیل شد، یکی از اهداف اصلی تشکیل این مرجع را مبارزه با بی‌کیفری جنایات بین‌المللی دانسته است.^۵ دیوان با تعریف این هدف برای خود، سعی در برآوردن یکی از آرمان‌های دیرینه جامعه بین‌المللی دارد.^۶ با وجود این، صلاحیت دیوان، تکمیلی است و اصولاً دیوان در صورتی به موضوعی رسیدگی می‌کند که دولت صلاحیت‌دار نسبت به آن رسیدگی نکرده باشد.^۷ اصل صلاحیت تکمیلی بر پایه این تفکر شکل گرفته است که پاسخ‌دهی به جنایات بین‌المللی اصولاً در صلاحیت دولت‌ها و مراجع قضایی آنان است و دیوان صرفاً هنگامی قدم به عرصه عدالت جزایی می‌نهد که بیم بی‌کیفرماندن^۸ مرتکبان جنایات بین‌المللی برود.^۹

۱. هیبت الله نژندی منش، مطلب علویان و علی دادگر، «سازوکارهای دیوان بین‌المللی کیفری برای مبارزه با بی‌کیفری»، فصلنامه قضاوت ۸۸ (۱۳۹۵)، ۹۱.

۲. مجتبی جانی‌پور، سبکینه خانلی‌پور و اجارگاه، «ارجاع جنایت‌های بین‌المللی به دیوان کیفری بین‌المللی توسط شورای امنیت و آثار آن»، فصلنامه مطالعات حقوقی ۳ (۱۳۸۹)، ۲.

3. Frederic Megret, "International Criminal Law: A New Legal Hybrid? (2003)", <http://papers.ssrn.com/so13/papers.Clim?Abstract-id=269382accessed3July2012,183-189>

۴. محمود صابر و ولی‌الله صادقی، «آموزه‌شناسی مسأله صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در رسیدگی به تروریسم»، فصلنامه تعالی حقوق ۴ (۱۳۹۲)، ۱۴۸.

۵. علی خالقی و امیر مسعود مظاهری، «عدم تمایل دولت به رسیدگی: یکی از مبنای قابلیت پذیرش موضوع در دیوان کیفری بین‌المللی»، فصلنامه حقوق - مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۳ (۱۳۹۱)، ۱۶۰.

۶. نصرالله ابراهیمی، «درآمدی بر تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی و ارزیابی اساسنامه آن»، مجله حقوقی بین‌المللی ۲۳ (۱۳۷۷): ۱۵۲۲۵-۲۴۲۵.

۷. امیر مسعود مظاهری، اصل صلاحیت تکمیلی دیوان بین‌المللی کیفری (تهران، نشر میزان، ۱۳۹۱): ۲۱-۲۲.

8. Roy W. Gutman, "Remarks at the dinner for Boston Area International Law Professors at New England School of Law", 6 *New Eng. Intl & Comp. L. ANN.* 1,2(2002): 25-27

۹. رابرت کرایر و دیگران، درآمدی بر حقوق و آیین دادرسی بین‌المللی کیفری، جلد اول، ترجمه حسین فخر و داوود کوهی (تهران: انتشارات مجد، ۱۳۹۳): ۲۴۹-۲۵۱؛ سید قاسم زمانی و هاله حسین اکبرنژاد، «اصل صلاحیت جهانی در آینه دیوان کیفری بین‌المللی»، فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست ۲۶ (۱۳۸۸): ۲۰۵.

در معنای ساده به زبان حقوقی، «بی‌کیفری» عبارت است از «به مجازات نرسیدن کسی که مرتکب جرم شده است». از دیدگاه حقوق بین‌الملل کیفری که در برخی موارد نقض حقوق بشر را موجب مسؤولیت کیفری می‌داند، بی‌کیفری بدین معنی است که «عاملان نقض حقوق بشر از هرگونه تحقیق، تعقیب، دستگیری و محاکمه بگریزند و به مجازات متناسب با رفتار ضد انسانی خود نرسند».^{۱۰} امروزه نقض آشکار حقوق بشر، آن هم به شکل نقض و تخلف شدید و خشونت‌آمیز از حقوق اساسی بشری، جنایت ضد بشری و تهدیدی علیه صلح و امنیت بشری به شمار می‌آید. این جنایات، اقداماتی خشونت‌آمیز هستند که متضمن نقض یا سلب حقوق اساسی افراد انسانی است. البته این‌گونه رفتارها اصول کلی حقوقی مشخص را زیر پا نهاده و به کانون توجه و نگرانی جامعه بین‌المللی تبدیل می‌شود.^{۱۱}

گروه موسوم به دولت اسلامی عراق و شام (داعش)، گروه تروریستی مسلح با اندیشه و شیوه سلفی جهادی است که از منظر گرایش‌های عقیدتی و فکری و نیز چهارچوب رفتاری، رویکرد یکسانی با القاعده دارد و اعضای آن تشکیل خلافت اسلامی و اجرای شریعت در عراق و سوریه را هدف غایی قلمداد کرده‌اند. با توجه به اوج گرفتن فعالیت تروریستی و ضدبشری داعش، اغلب مردم جهان و افکار عمومی و مجامع بین‌المللی با جنایات متعدد این گروه آشنا شده و تصاویر روش‌های فجیع ارتکاب این جنایات در دسترس است.^{۱۲}

جنایات ارتكابی داعش، به وضوح در مواد ۵ تا ۹ اساسنامه رم پیش‌بینی شده است. اقداماتی که توسط داعش در حال انجام است، در شمول اعمال مجرمانه موضوع ماده ۵ اساسنامه دیوان قرار می‌گیرد؛ جنایاتی همچون اعدام‌های دسته‌جمعی و سوءاستفاده جنسی و تجاوز و همچنین شکنجه و نسل‌کشی از سوی نیروهای داعش، در این چهارچوب می‌گنجد. در چهارچوب مفاد مقرر در ماده ۷ اساسنامه، گروه داعش مرتکب جنایت علیه بشریت و بر اساس ماده ۸، مرتکب جنایت جنگی شده است.^{۱۳}

بی‌شک عملیات داعش عواقب بسیار وخیمی برای غیرنظامیان و جامعه بین‌المللی دارد، زیرا

10. Christopher Paulussen, "Impunity for International Terrorists? Key Legal Questions and Practical Considerations", *ICCT Research Paper* (2012) 11-12, <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Paulussen-Impunity-April-2012.pdf>.

علی‌آزمایش، «مفهوم بی‌کیفری در حقوق بین‌المللی»، مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد (تهران: انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، ۱۳۸۷): ۱۸-۲۰؛ پیمان نمایان و سبحان طیبی، «حقوق کودکان در مخاصمات مسلحانه»، *فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس* ۱۳۹۱(۹): ۱۱۷-۱۱۸.

۱۱. جعفر کوشا و پیمان نمایان، «جایگاه اعمال تروریستی در پرتو حقوق بین‌الملل کیفری»، *فصلنامه حقوق* ۳(۱۳۸۷): ۲۳۷-۲۳۹؛ ایرج گلدوزیان و پیمان نمایان، «راهبرد حقوق بین‌الملل کیفری در مواجهه با تروریسم»، *فصلنامه حقوق* ۷(۱۳۸۹): ۱۸۴-۱۸۵.

12. Hassan Hassan, "Political reform in Iraq ill stem the rise of Islamists", (11 jun 2014), <https://www.thenational.ae/political-reform-in-iraq-will-stem-the-rise-of-islamists-1.259725>

۱۳. جعفر کوشا و پیمان نمایان، *جرم‌نگاری تروریسم و صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی*، در: *حق بر صلح عادلانه*، به اهتمام نادر ساعد (تهران: انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی، ۱۳۸۹): ۳۱۹-۳۲۱.

علاوه بر مغایرت با اصل حاکمیت برابر دولت‌ها و منع تهدید یا توسل به زور مذکور در ماده ۲ منشور، موجب وارد آمدن خسارات فیزیکی، روحی - روانی شدید می‌شود، به گونه‌ای که امکان دارد کل منطقه هدف عملیات تروریستی را به سبب آثار روانی پایدار این حملات تحت‌الشعاع قرار دهد. از این رو پرداختن به شیوه‌های پیشگیری و مقابله با داعش از منظر حقوق بین‌الملل اهمیت بسزایی دارد.

از منظر حقوق بین‌الملل، اقدامات و عملکرد برشمرده داعش از مصادیق جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت تلقی می‌گردد. در ۱۳ مارس ۲۰۱۵ دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد گزارشی^{۱۴} منتشر نمود و در آن به جزئیات اتهامات قابل اقامه در مورد اعضای سازمان تروریستی داعش اشاره کرد: جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی علیه جمعیت غیرنظامی و نسل‌کشی از طریق قتل‌های هدفمند، جراحات جسمی جدی و کوچ اجباری برخی اقلیت‌ها، از نمونه‌های این اتهامات هستند. با این حال، علی‌رغم وجود این شواهد و مدارک متقن، جامعه بین‌المللی هنوز قدم خاصی جهت محاکمه و مجازات قانونی اعضای این سازمان برنداشته است.

نیروهای ائتلاف ضد داعش^{۱۵} به رهبری آمریکا اخیراً اعلام کردند که درصد تأسیس دادگاه بین‌المللی برای محاکمه نیروهای بازداشت شده «داعش» در سوریه هستند.^{۱۶} هدف پژوهش حاضر بررسی مشروعیت حملات نیروهای ائتلاف داخل خاک سوریه و امکان تشکیل همچنین دادگاهی به علاوه ارائه راهکار مناسب برای محاکمه نیروهای داعش می‌باشد.

۱- امکان ایجاد دادگاه توسط نیروهای ائتلاف

جنگ سوریه، شاید امروز مهم‌ترین بحران سیاسی، نظامی و انسانی زمانه باشد که هر گوشه آن، حاکی از رنج و درد مردمان این کشور و از سوی دیگر، مبین ناکارآمدی نظامات سیاسی و حقوقی بین‌المللی برای توقف این وضعیت ناگوار است. سازمان ملل و ائتلاف‌های سیاسی متنوع شکل گرفته حول محور سوریه، تلاش‌های بی‌حاصل متکثری را برای مقابله با این بحران جهانی به کار گرفته‌اند، ولی تا امروز آنچه بر جبین تاریخ زمانه ما خودنمایی می‌کند، همانا شرمندگی از مردمان سوریه است که سال‌ها است سرزمین و ملک و میراث تاریخی خود را موضوع بحث‌ها و جلسات متعددی می‌بینند که یکی پس از دیگری بی‌هیچ نتیجه عملی به پایان می‌رسند.^{۱۷}

14. UN General Assembly, Report of the office of the United Nations High commissioner for Human Rights on the human rights situation in Iraq in the light of abuses committed by the so – called Islamic State in Iraq and the Levant and associated groups A/HRC/28/18, (2015, March 13), Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/791021?ln=en>

۱۵. اقدامات تروریستی داعش سبب شده ضمن بروز مخاطرات جهانی، ائتلافی در بیش از چهل کشور برای برخورد با گروه‌های تروریستی در عراق و سوریه به وجود آید.

16. www.skynewsarabia.com (5 may 2020)

۱۷. احمدرضا مبینی، جواد مبینی و پوریا عسکری، «قاعده منع توسل به زور و حملات آمریکا و متحدانش به سوریه در خلال سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی ۱(۱۳۹۹)، ۳۲۷.

شروع تحولات سیاسی و اعتراضات مردمی که با دخالت قدرت‌های غربی به مخاصمه مسلحانه بین‌المللی تبدیل شد.^{۱۸} با ملاحظه اقدامات انجام گرفته توسط داعش و مقایسه آن با قواعد و مقررات بین‌المللی شک و ابهامی در نقض قواعد بین‌المللی توسط این گروه وجود نخواهد داشت. اگرچه تاکنون از سوی جامعه بین‌المللی اقدام شایسته‌ای در این خصوص صورت نگرفته است و می‌توان انفعال ایشان را به وضوح مشاهده نمود؛ اما به دلیل سیاسی که ناشی از منافع دولت‌های قدرتمند است، مانع مقابله واقعی و برخورد با عوامل این جنایات می‌گردد.

اخیراً نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا تصمیم گرفتند دادگاهی بین‌المللی در سوریه جهت محاکمه اعضای دستگیر شده داعش در زندان‌های شمال شرق سوریه (استان القامشلی) تشکیل دهند. دیده‌بان حقوق بشر سوریه به نقل از منابع موثق اعلام کرد، ائتلاف بین‌المللی علیه داعش تصمیم گرفته است دادگاه بین‌المللی جهت محاکمه اعضای داعش در این کشور تشکیل دهد. وی تأکید کرد عملیات ساخت مقر این دادگاه نیز در منطقه قامشلی در حومه شرقی شهر حسکه با همکاری کشورهای غربی عضو ائتلاف شروع شده است. فرانسه و آمریکا از جمله کشورهای هستند که در این امر مشارکت می‌کنند. بر اساس این تصمیم بنای ساختمان مذکور حداکثر در دو تا سه ماه تکمیل خواهد شد. شایان ذکر است دیده‌بان حقوق بشر سوریه در مارس سال ۲۰۱۹ در آلمان، از کشورهای اروپایی خواست نسبت به تشکیل دادگاه بین‌المللی برای محاکمه اعضای داعش در منطقه تحت حاکمیت «نیروهای دموکراتیک سوریه»^{۱۹} اقدام کنند.^{۲۰}

سؤالی که اینجا مطرح می‌شود، دادگاهی که نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا ایجاد خواهند کرد مشروع است یا خیر؟ آیا این دادگاه طبق قواعد و مقررات حقوق بین‌الملل ایجاد شده یا نه؟

با مطالعه نحوه شکل‌گیری دادگاه‌های بین‌المللی به منظور محاکمه جنایت‌کاران بین‌المللی همچون دادگاه نورنبرگ و توکیو یا دادگاه ویژه لبنان و عراق می‌توان این‌گونه گفت که شکل‌گیری چنین دادگاهی می‌تواند بر مبنای یک معاهده بین‌المللی یا قطعنامه شورای امنیت مطابق فصل هفتم منشور ملل متحد (که تجویز به‌کارگیری نیروی مسلح را برای دفع عامل برهم‌زننده یا تهدیدکننده امنیت بین‌المللی صادر می‌کند) و یا بر مبنای قطعنامه شورای امنیت بر اساس موافقت‌نامه میان سازمان ملل متحد و یک دولت، استوار باشد.

با توجه به ترکیب شورای امنیت و تعارض منافع اعضای دائم این شورا (چین و روسیه از یک طرف و فرانسه، انگلیس و آمریکا از طرف دیگر)^{۲۱} صدور قطعنامه توسط شورا براساس فصل هفتم

۱۸. آرمین طلعت و مینا شریف مرادی، *داعش در ترازوی حقوق بین‌الملل* (تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۵) ۹۱-۹۵.

۱۹. شبه نظامیان کرد مورد حمایت آمریکا

20. WWW.Skynewsarabia.com (5 May2020)

۲۱. این امر در قطعنامه ۲۱۳۹ شورای امنیت به وضوح مشخص شد. در پیش‌نویس قطعنامه طرح ارجاع وضعیت به دیوان در نظر گرفته شده بود اما در قطعنامه صادره این طرح ارجاع حذف گردید که علت حذف آن استراتژی متفاوت اعضای شورای امنیت در قبال بحران سوریه است. حبیب الله ابوالحسن شیرازی، «رویکرد شورای امنیت در مواجهه با بحران کشور اسلامی سوریه (۲۰۱۶-۲۰۱۱)» *فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام* ۴(۱۳۹۴): ۷۶-۷۹؛ پیمان ←

برای تأسیس چنین دادگاهی بعید به نظر می‌رسد. به علاوه اینکه قطعنامه توسط شورا و بر مبنای موافقت‌نامه میان سازمان ملل و دولت سوریه برای تشکیل دادگاه صادر شود نیز امری دور از دسترس می‌نماید؛ بنابراین به نظر می‌رسد نیروهای ائتلاف نمی‌توانند دادگاهی برای محاکمه اعضای دستگیر شده داعش تشکیل دهند؛ حتی بر فرض تشکیل، چنین دادگاهی با قواعد و مقررات حقوق بین‌الملل در تضاد بوده و به استناد دلایلی که در ادامه بیان خواهد شد، از مشروعیت برخوردار نمی‌باشد.

۱-۱- عدم مشروعیت حملات ائتلاف علیه مواضع داعش در خاک سوریه

در پی پیشروی و گسترش عملیات نظامی دولت اسلامی عراق و شام از سال ۲۰۱۳، دولت عراق حمایت و مداخلهٔ جامعهٔ بین‌المللی،^{۲۳} از طریق حمایت هوایی هماهنگ با ارتش عراق و اصول حقوق بین‌الملل، بدون به خطر انداختن جان غیرنظامیان و احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی دولت عراق، برای مقابله با این گروه تروریستی را خواستار شد.^{۲۴} در نهایت ائتلافی از شصت کشور، طی سه نشست (جده، پاریس و شورای امنیت) علیه داعش شکل گرفت.^{۲۵} راهبری این ائتلاف و تعیین سیاست‌های آن بر عهدهٔ ایالات متحده آمریکا است. از آنجاکه مداخله و عملیات ائتلاف در خاک عراق با دعوت و خواست دولت عراق صورت گرفته است، نمی‌توان مداخله ائتلاف در این کشور را نقض حاکمیت و تمامیت سرزمینی عراق دانست. آنچه در مورد آن تردید وجود دارد، عملیات نظامی این ائتلاف در قلمرو حاکمیت سوریه است.^{۲۵} چراکه نمایندهٔ دولت سوریه در نشست شورای امنیت اذعان داشت: «حکومت سوریه، در مبارزه علیه گروه‌های تروریستی داعش و جبهه النصره مشارکت می‌کند».^{۲۶} رئیس‌جمهور این کشور نیز بیان داشت: «دولت سوریه حاضر به همکاری است؛ اما اجازهٔ مداخله نظامی ائتلاف در سوریه را نمی‌دهد».^{۲۷} این مسأله از سوی دیگر مقامات سوری همچون

نمایان، «ارزیابی سیاست کفیری بین‌المللی در رسیدگی به جنایات داعش»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱(۱۳۹۴)، ۱۷۱-۱۷۸؛ محمدجعفر حبیب‌الله و محمد توحیدی فر، «اختیارات شورای امنیت سازمان ملل متحد در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی»، *مجله دادرسی* ۳۰(۱۳۸۰): ۱۶-۲۲؛ حسین آقای جنت مکان و سیدمحمدجعفر قریشی، «سازوکارهای حقوقی کفیری بین‌المللی برای محاکمه تروریست‌های تکفیری در سوریه»، *مجله سیاست خارجی* ۱۰۷(۱۳۹۲): ۱۰۰۲-۱۰۰۴؛ نسرین مصفا و مریم عبادی، «شورای امنیت و مدیریت بحران‌های منطقه‌ای (مطالعات موردی: بحران‌های سوریه و اوکراین)» *فصلنامه سیاست* ۳(۱۳۹۷)، ۷۵۳.

۲۳. سیداحمد طباطبائی و زهراسادات شارق، «بررسی مشروعیت عملکرد ائتلاف ضد داعش (دولت اسلامی عراق و شام) از منظر حقوق بی‌الملل در سوریه»، *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی* (۱۳۹۵)، ۱۸۰.

23. S/2014/440 (25 June 2014), S/2014/ 691 (22 September 2014).

24. European Parliamentary Research Service, the international to counter ISIL/ Daesh (the Islamic State), 17 March 2015

۲۵. عملیات ائتلاف در سوریه از ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۴ آغاز شد.

SC/PV.7271 (1 September, 2014)

26. Reuters, "Assad Seeks agreement over U.S. air Strikes in Syria", January 26, 2015.

27. Roy Gutman et al, "U.S. says air strikes on Syria are not imminent, McClatchy Washington Bureau", <https://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/world/article24772195.html>. 25 september 2014.

وزیر امور خارجه و وزیر آشتی ملی این کشور مورد تأکید قرار گرفت.^{۲۸} بی‌شک از این عبارات نمی‌توان رضایت دولت سوریه را برداشت کرد. با این اوصاف تمامی تلاش‌هایی که در جهت مشروعیت بخشیدن به مداخله نظامی خارجی در سوریه با توجیهاتی (تفسیرهای حقوقی غیرقابل پذیرش) همچون توسل به قطعنامه ۲۲۴۹ شورای امنیت،^{۲۹} دفاع مشروع،^{۳۰} نظریه‌های «عدم لزوم رضایت» و «رضایت ضمنی یا منفعلانه»^{۳۱} مداخله بشردوستانه،^{۳۲} اصل مسؤولیت حمایت^{۳۳} و حمله پیش‌دستانه به جهت سلاح‌های کشتار جمعی^{۳۴} صورت گرفته است، زیر سؤال می‌رود چراکه مقامات رسمی و حاکمیت این کشور رسماً مخالفت خود با هر نوع مداخله نظامی در خاک این کشور را اعلام نموده‌اند.

علاوبراین باید توجه داشت که از دیدگاه حقوق بین‌الملل، هرگونه مداخله نظامی بدون مجوز شورای امنیت، با قواعد بنیادین حقوقی چون حاکمیت و عدم مداخله در امور داخلی کشورها، حق آزادی ملل در تعیین سرنوشت و نفی کاربرد زور در روابط بین‌الملل ناسازگار خواهد بود. با توجه به بیانات نماینده سوریه و اقداماتی که این کشور برای مقابله با این گروه تروریستی اتخاذ کرده و ضرباتی که بر آنها وارد کرده است و از طرف دیگر، با توجه به آنکه دکتین عدم توانایی و عدم تمایل دولت (سوریه) (که مورد استناد آمریکا واقع شده بود) در حقوق بین‌الملل، پذیرفته نشده و همچنان محل اختلاف است، بنابراین برخلاف ادعای آمریکا نمی‌توان عدم تمایل و ناتوانی این کشور را مجوزی برای مداخله در سوریه دانست.

۱-۲- دلایل عدم مشروعیت تأسیس دادگاه توسط نیروهای ائتلاف

۱-۲-۱- اصل حاکمیت و تمامیت سرزمین

حاکمیت عنصری لازم، برای استقلال دولت و استقلال عنصر مهمی برای داشتن روابط در سطح بین‌المللی است. حاکمیت سرزمینی به معنای مالکیت آن نیست، بلکه سرزمین محلی است که دولت در آن حاکمیتش را اعمال می‌کند.^{۳۵} منظور از حاکمیت، توانایی اتخاذ تصمیم قاطع، توسط آن کشور است. بدیهی است اعمال این قدرت مستلزم وجود ارکان و نهادهای لازم برای اعمال این اقتدار

28. Russia Warns US against Strikes on Islamic State in Syria, (2014, Sep.11), BBC News.

۲۹. احمدرضا مبینی، جواد مبینی و عسکری، پیشین، ۳۱۳-۳۱۶.

۳۰. طباطبائی و شارق، پیشین، ۱۹۲-۱۸۹. احمدرضا مبینی، جواد مبینی و عسکری، پیشین، ۳۱۶-۳۲۰.

۳۱. احمدرضا مبینی، جواد مبینی و عسکری، پیشین، ۳۲۰-۳۲۱.

۳۲. عبدالله مرادی، «بحران سوریه: امکان و امتناع مداخله بشردوستانه»، فصلنامه سیاست خارجی ۲ (۱۳۹۲)، ۵۲۴-۵۲۵.

۳۳. محمدعلی بهمنی قاجار، «بررسی حقوقی مداخلات خارجی در سوریه»، مطالعات راهبردی جهان اسلام، ۵۰ (۱۳۹۱)، ۱۱۵-۱۱۸.

۳۴. مرادی، پیشین، ۵۲۲-۵۱۹؛ أبو الحسن شیرازی، پیشین، ۵۸-۶۴.

۳۵. مرادی، پیشین، ۵۲۲-۵۲۳؛ احمدرضا مبینی، جواد مبینی و عسکری، پیشین، ۳۲۴-۳۲۶.

35. James Crawford, *The Creation of states in International Law* (Oxford: Oxford university Press, 2007): 116, 120.

است.^{۳۶} بنابراین بهترین نشانه برای اثبات این عنصر، استقلال است. استقلال دو بُعد دارد: واقعی و قانونی؛ منظور از بُعد واقعی آن است که یک دولت بتواند به صورت قاطع اعمال حاکمیت کند؛ منظور از استقلال قانونی آن است که سرزمین آن دولت مورد ادعای دولت دیگر نباشد.^{۳۷}

برابری حاکمیت دولت‌ها که پیشینه آن به عهدنامه وستفالی برمی‌گردد، از اصول بنیادین منشور است. از نتایج اصل مذکور، عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها است (بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد)، اما این اصل به اعمال اقدامات قهری پیش‌بینی شده در فصل هفتم لطمه وارد نخواهد آورد.

مبارزه حکومت‌های مرکزی عراق و سوریه با داعش، از آغاز فعالیت این گروه، گویای اهمیت سرزمین‌شان و عدم پایداری حضور داعش در مناطق تحت سیطره‌اش، نشان‌دهنده تسلط دولت‌های عراق و سوریه بر آن و عدم ثبات پایه‌های این گروه است.^{۳۸}

شورای امنیت مطابق با منشور، وظیفه اولیه حفظ صلح و امنیت را بر عهده دارد.^{۳۹} بر این اساس موظف است با هر آنچه صلح و امنیت بین‌المللی را به مخاطره می‌اندازد، برخورد کند.^{۴۰} در حال حاضر تروریسم به عنوان پدیده‌ای که حاکمیت و موجودیت دولت‌های دیگر را به مخاطره می‌اندازد، مطرح است. باین حال، نمی‌توان این تهدید را مجوزی برای مداخله و نقض حاکمیت دولت دیگر دانست؛ به عبارت دیگر، مبارزه با تروریسم، نمی‌تواند از این جهت که تهدیدی علیه تمامیت سرزمینی و حاکمیت دولت‌ها محسوب می‌شود، مورد استناد قرار گیرد تا مداخله خود را مشروع جلوه دهند.

شورای امنیت نیز به عنوان پاسدار این اصول، در ضمن تأکید بر مبارزه با تروریسم بر ضرورت مطابقت کلیه اقدامات با منشور ملل متحد تأکید می‌کند.^{۴۱} همچنین شورا به صراحت بر حفظ حاکمیت، تمامیت سرزمینی و استقلال سیاسی تمام دولت‌ها مطابق منشور تصریح می‌کند.^{۴۲} بر این اساس علاوه بر تأکید بر لزوم مقابله با داعش، به صراحت به مسأله لزوم حفظ تمامیت ارضی کشورهای سوریه و عراق نیز پافشاری می‌نماید. لذا تشکیل چنین دادگاهی توسط نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا مخالف اصل حاکمیت و تمامیت سرزمین، بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد و قطعنامه‌های شورای امنیت می‌باشد.

۱-۲-۲- اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها

اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها به عنوان اصلی بنیادین در حقوق بین‌الملل، مبتنی بر

۳۶. محمدرضا ضیائی بیگدلی، *حقوق بین‌الملل عمومی* (تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۹)، ۲۰۹-۲۱۰.

37. Dapo Akande, "the Importance of legal Criteria for Statehood: A Response to Jure Vidmar", (7 August 2013), <https://www.ejiltalk.org/the-importance-of-legal-criteria-for-statehood-a-rejoinder-to-dapo-akande/>

۳۸. طباطبائی و شارق، پیشین، ۱۸۹.

39. SC/RES/2199 (12 February 2015)

۴۰. سیداحمد طباطبائی، «شورای امنیت و مداخله نظامی در لیبی: حمایت از غیر نظامیان و ایجاد منطقه ممنوعه»،

فصلنامه حقوق خصوصی ۱۶(۱۳۸۹)، ۱۸۹.

41. S/RES/2178 (24 September 2014).

42. S/RES/2170 (15 August 2014).

حاکمیت، برابری و استقلال سیاسی دولت‌ها است. این اصل تکلیفی حقوقی بر دولت‌ها برای خودداری از دخالت در امور داخلی یکدیگر تحمیل می‌کند.^{۴۳} اهمیت این اصل چنان است که در تدوین و توسعه حقوق بین‌الملل مورد توجه قرار گرفته است.^{۴۴} اصل عدم مداخله در بند ۸ ماده ۱۵ میثاق جامعه ملل، بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد، اعلامیه‌های ۲۱۳۱ و ۲۶۲۵ مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ماده ۱۵ منشور بوگوتا، ماده ۸ پیمان ورشو، اصل ششم سند نهایی هلسینکی و ماده ۲۷ کنوانسیون اروپایی درباره حل مسالمت‌آمیز اختلافات مورد تصریح قرار گرفته است.

بند ۲ ماده ۱ یک منشور ملل متحد مقاصد ملل متحد را توسعه روابط دوستانه بر اساس اصل تساوی حقوق می‌داند. در این بند به عنوان یکی از مقاصد ملل متحد بیان شده است: «توسعه روابط دوستانه بین ملل بر مبنای احترام به اصل تساوی حقوق و خود مختاری ملل و انجام سایر اقدامات مقتضی برای تحکیم صلح جهانی».^{۴۵}

در سایر موارد منشور ملل متحد نیز بر مواردی که بر اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها دلالت می‌کند، تأکید شده است. بند ۱ ماده ۲ منشور ملل متحد بر اصل تساوی حاکمیت کلیه اعضای آن تأکید می‌کند.^{۴۶} بدیهی است دولت‌هایی که با یکدیگر مساوی هستند حق دخالت در امور هم را ندارند. بند ۲ ماده ۲ منشور هم بر متعهد بودن دولت‌ها به موازین منشور ملل متحد اشاره دارد.^{۴۷}

بندهای ۳ و ۴ منشور هم تأکیدی بر الزام به حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات و پرهیز از کاربرد زور یا تهدید علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشور است. نکته بارز و روشن در عدم تهدید علیه استقلال سیاسی هر کشور عدم مداخله در امور داخلی آن کشور است و به عنوان مقدمه ضروری حفظ استقلال، می‌بایست از هر نوع دخالت در امور داخلی دیگر کشورها خودداری نمود.

بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد با صراحت بیشتری بر اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها تأکید کرده و هرگونه دخالت را صرفاً در چهارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد مجاز دانسته است. بدین ترتیب با عباراتی صریح و مشخص عدم مداخله در امور داخلی کشورها غیرمجاز شناخته شده و صرفاً اقدامات قهری منطبق با فصل هفتم منشور از این اصل مستثنی شده است. بر مبنای فصل هفتم منشور ملل متحد، شورای امنیت وجود هرگونه تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی را احراز و اقدامات لازم را برای مقابله با این تهدید اتخاذ می‌کند.

احراز تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی و نوع واکنش لازم و مناسب در برابر این تهدید و چگونگی اتخاذ این واکنش صرفاً بر عهده شورای امنیت سازمان ملل متحد است و هیچ کشوری،

۴۳. مرادی، پیشین، ۵۱۶.

۴۴. محمد جواد جاوید و عقیل محمدی، «نسبت اصل عدم مداخله در حقوق بین‌الملل معاصر و اصل حمایت از مستضعفین در حقوق اسلامی»، فصلنامه مطالعات حقوقی ۵ (۱۳۹۲)، ۵۰.

۴۵. محمد شبرنگ، منشور سازمان ملل متحد انگلیسی به فارسی به انضمام اعلامیه حقوق بشر (تهران: دانشور، ۱۳۸۲)، ۱۱-۱۳.

۴۶. همانجا.

۴۷. همانجا.

اتحادیه بین‌المللی یا نهاد دیگری نمی‌تواند خارج از چهارچوب منشور ملل متحد و برخلاف شورای امنیت، رویدادی را تهدید علیه صلح و امنیت بین‌المللی بداند و به این بهانه دست به اقدامات قهری و مداخله‌جویانه علیه کشوری دیگر بزند.

افزون بر منشور ملل متحد، اسناد دیگری در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسیده‌اند که ناظر بر عدم مداخله دولت‌ها در امور داخلی یکدیگرند مانند قطعنامه ۲۱۳۱ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مصوب ۱۹۶۵، قطعنامه ۲۶۲۵ مجمع عمومی با عنوان «اعلامیه اصول حقوق بین‌الملل ناظر بر روابط دوستانه و همکاری بین دولت‌ها بر اساس منشور ملل متحد» است. در این اعلامیه (۲۶۲۵) هفت اصل از اصول حقوق بین‌الملل بیان شده‌اند که از جمله آنها اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها است.

بدین ترتیب، بندهای ذکر شده منشور ملل متحد، اعلامیه ۲۶۲۵ با عباراتی رسا و شفاف، دقیقاً اعمالی را که در حال حاضر مصادیق آن به وسیله دولت‌های مداخله‌گر در امور سوریه انجام می‌شود، ممنوع می‌کند و نقض حقوق بین‌الملل می‌شمارد. بر اساس این اعلامیه، راه بر هرگونه توجیهی برای مداخله در امور داخلی دولت‌ها بسته شده است. البته اقدامات دولت‌های مداخله‌گر در امور داخلی سوریه را نمی‌توان صرفاً نقض اصل عدم مداخله دانست، بلکه این اقدامات چنان توسعه یافته است که می‌توان آنها را تجاوز به سوریه تلقی کرد.^{۴۸}

۱-۲-۳- اصل عدم توسل به زور

با تصویب منشور ملل متحد و مسجل شدن اصل منع توسل به زور به عنوان یکی از قواعد آمره حقوق بین‌الملل و یکی از بنیادی‌ترین اصول حقوقی ناظر بر روابط بین‌الملل، عدم مداخله، احترام به حاکمیت و برابری دولت‌ها به منزله ارکان حقوقی نظم بین‌المللی به رسمیت شناخته شدند.

بند ۴ ماده ۲ منشور سازمان ملل متحد مقرر می‌دارد: «کلیه اعضا در روابط بین‌المللی خود، از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی و استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد سازمان ملل متحد مبنایت داشته باشد، خودداری خواهند نمود.» در مورد تعریف کاربرد زور می‌توان به اعلامیه‌های روابط دوستانه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۷ و یا قطعنامه ۳۳۱۴ مجمع عمومی ملل متحد مراجعه نمود که تجاوز را کاربرد نیروی مسلح توسط یک دولت علیه حاکمیت، تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی دولت دیگر می‌داند.^{۴۹}

طبق تفسیر تاریخی بند ۴ ماده ۲ منشور، بدیهی است که ممنوعیت مندرج در بند مزبور ماهیتی جامع و جهان‌شمول دارد، به نحوی که در کنوانسیون ۱۹۶۹ وین راجع به حقوق معاهدات (مواد ۵۳ و ۶۴) اشاره شده ممنوعیت مندرج در بند ۴ ماده ۲ منشور سازمان ملل متحد «قاعده آمره» به شمار

۴۸. بهمنی قاجار، پیشین، ۱۱۳-۱۱۵.

49. William Slomanson, *Fundamental Perspective on International Law* (Boston: Wadsworth, 2011), 412.

می‌رود.^{۵۰} به عبارت دیگر، جامعه بین‌المللی و دولت‌ها به طور کلی تشخیص داده و پذیرفته‌اند این قاعده، تخلف‌ناپذیر است و فقط توسط یک قاعده بعدی حقوق بین‌الملل با همان ویژگی قاعده آمره قابل تغییر می‌باشد.^{۵۱}

در حالی که اصل عدم مداخله در امور داخلی دیگر کشورها و اصل عدم توسل به زور، از اصول بنیادین منشور و حقوق بین‌الملل محسوب می‌شود؛ شورای امنیت می‌تواند با احراز تهدید صلح، نقض صلح یا عمل تجاوز (ماده ۳۹)، بر اساس مواد ۴۱، ۴۲ منشور، بر اصول مذکور استثنا وارد کند؛ به عبارت دیگر، اقدامات شورا برای حفظ صلح و مقابله با تجاوز مداخله محسوب نمی‌شود.

مشروعیت بخش بودن اقدام نظامی علیه یک کشور، مشروط به رأی شورای امنیت سازمان ملل متحد و یا در صورت عدم توانایی شورا، اقدام جامعه بین‌المللی با بهره‌گیری از اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه برای توقف سیاست‌های قهرآمیز یک دولت علیه شهروندان خود می‌باشد.^{۵۲}

پس از وقوع حوادث تروریستی توسط داعش در کشورهای تونس، ترکیه، روسیه، لبنان و فرانسه، دولت فرانسه پیش‌نویس قطعنامه‌ای را به شورای امنیت تقدیم کرد که در نهایت به تصویب قطعنامه ۲۲۴۹ (۲۰۱۵) با اتفاق آرا در صحن شورای امنیت منجر شد. در قطعنامه مذکور پس از تأکید بر آنکه داعش، تهدیدی جهانی و بی‌سابقه علیه صلح و امنیت بین‌المللی است^{۵۳} و ابراز همدردی با خانواده قربانیان عملیات تروریستی در کشورهای مذکور، اذعان می‌دارد: «از دولت‌هایی که توانایی لازم را دارند دعوت می‌شود تا تمام اقدامات لازم را، مطابق با حقوق بین‌الملل مخصوصاً منشور ملل متحد، همچنین حقوق بشر، پناهندگی و حقوق بشردوستانه ... در مناطق تحت کنترل داعش با تشدید و هماهنگ کردن اقدامات‌شان برای جلوگیری و سرکوب افعال تروریستی که توسط داعش، جبهه‌النصره و سایر گروه‌ها و اشخاصی که با القاعده همکاری می‌کنند، انجام می‌شود ... و از بین بردن مکان امنی که آنها در سوریه و عراق ایجاد کردند، اتخاذ کنند.»^{۵۴}

آکانه^{۵۵}، استاد حقوق بین‌الملل دانشگاه آکسفورد، با توجه به نحوه نگارش قطعنامه‌های شورای امنیت در خصوص صدور مجوز مداخله نظامی بر این مسأله تأکید دارد که قطعنامه ۲۲۴۹ از اصطلاح «درخواست می‌کند» استفاده کرده است و نه اصطلاح «تصمیم می‌گیرد» یا «اجازه می‌دهد». مقایسه ادبیات قطعنامه ۲۲۴۹ با قطعنامه‌ای که مجوز استفاده از زور را صادر می‌کند، برای مثال قطعنامه ۶۷۸ در مورد اقدام علیه عراق در جنگ این کشور با کویت، مسأله را روشن‌تر می‌سازد. قطعنامه ۶۷۸

50. Tim Hillier, *Sourcebook on public international Law* (London: Cavendish Publishing Limited, 1998), 595.

51. Advisory Board, *Encyclopedia of Public International Law*, Vol.4, "Use of force, war and Neutrality, Peace Treaties", (Amsterdam: North Holland Publishing co. 1998), 45.

۵۲. عباسعلی عظیمی شوشتری و زهرا حاجی‌پور، «مشروعیت داعش از منظر حقوق بین‌الملل و حقوق اسلام (شیعه و اهل سنت)»، *پژوهش‌های دفاعی امنیتی اسلام* ۳(۱۳۹۶)، ۶۸.

53. S/RES/2249 (2015), [Threats to international peace and Security caused by terrorist acts], para.5.

54. SC/RES/2249 (20November 2015)Para5.

55. Akande

پس از قید عبارت «اقدام تحت فصل هفتم منشور» در بند دوم، از اصطلاح «اجازه می‌دهد» جهت «انجام هرگونه اقدام مقتضی» علیه عراق استفاده کرده است. این در حالی است که قطعنامه ۲۲۴۹ بدون اشاره به فصل هفتم، در بند ۵ فعل «درخواست می‌کند» را برای «انجام هرگونه اقدام مقتضی» به کار برده است. بر این مبنا است که مارک ولر^{۵۶} استاد حقوق بین‌الملل دانشگاه کمبریج، با اشاره به ادبیات این قطعنامه معتقد است که قطعنامه ۲۲۴۹ هیچ‌گونه مجوز حقوقی جدیدی را برای استفاده از نیروی نظامی صادر نمی‌کند.^{۵۷}

بدین ترتیب ساختار قطعنامه به گونه‌ای است که سبب تداوم اختلاف‌نظرها در زمینه قانونی بودن اقدامات نظامی است.^{۵۸} این یک واقعیت است که بیان شورای امنیت در مواردی مانند قطعنامه حاضر مبهم است و گاه این ابهام به دلایل سیاسی و مباحثاتی است که قبل از پذیرش قطعنامه بین اعضا وجود دارد؛ اما در مورد قطعنامه ۲۲۴۹ (۲۰۱۴) بیان شورای امنیت از قاطعیت لازم برای اعطای مجوز برای توسل به زور برخوردار نیست، به عبارت دیگر توسل به زور را صریحاً مجاز نمی‌دارد و در نتیجه نمی‌توان این بیان مبهم را برای توسل به زور کافی دانست.

۱-۲-۴- مخالفت با سازکارهای مقابله با بی‌کیفری در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی

اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی در ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸ از سوی نشست نمایندگان تام‌الاختیار ملل متحد در شهر رم مورد پذیرش قرار گرفت و در سال ۲۰۰۲ لازم‌الاجرا شد.^{۵۹} یکی از مهم‌ترین اهداف دیوان کیفری بین‌المللی، محاکمه و مجازات جنایت‌کاران بین‌المللی و محو بی‌کیفری است. در بند ۳ دیباچه اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی مقرر شده است: «با تأکید بر این که فجیع‌ترین جنایاتی که موجب نگرانی جامعه بین‌المللی می‌شوند، بی‌مجازات نمانند.» در واقع دادگاه نماد این خواست بین‌المللی است که دیگر شدیدترین جنایاتی که موجب نگرانی اجتماع بین‌المللی می‌شوند، بی‌کیفر باقی نمانند و تعقیب این جرایم به شیوه‌ای منصفانه و مستقل مورد رسیدگی قرار گیرد.^{۶۰}

56. Marc Weller

۵۷. احمدرضا مبینی، جواد مبینی و عسکری، پیشین، ۳۱۴.

58. Dapo Akande and Marko Milanovic, "the constructive Ambiguity of the Security councils ISIS Resolution", (November 21, 2015), <https://www.ejiltalk.org/the-constructive-ambiguity-of-the-security-councils-isis-resolution/>

۵۹. علی‌رضا دهبیم، درآمدی بر حقوق کیفری بین‌المللی، (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی (تهران): مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴)، ۶-۱۱؛ کارن روحانی و فرید سلطان قیس، «عملکرد داعش از دیدگاه قواعد حقوق اسلامی و حقوق بین‌الملل بشردوستانه»، فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۴ (۱۳۹۶)، ۴۶.

۶۰. حسین میرمحمد صادقی، «بی‌کیفری ناشی از خلأهای موجود در اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی» در مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد، (تهران، انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، ۱۳۸۷)، ۹۵-۱۰۲.

۲- سازکارهای موجود در حقوق بین‌الملل کیفری برای مقابله با بی‌کیفری

۲-۱- تأسیس دادگاه کیفری بین‌المللی برای محاکمه گروه تروریستی داعشی

تأسیس چنین دادگاهی با دو ایراد عمده مواجه است: نخست اینکه، ایجاد آن با اراده شورای امنیت بستگی دارد؛ بنابراین با امتناع شورای امنیت از ارجاع وضعیت سوریه به دیوان کیفری بین‌المللی بعید است که اراده کافی برای تأسیس یک نهاد کیفری بین‌المللی ویژه بحران سوریه وجود داشته باشد، چراکه اگر اعضای شورای امنیت تمایل به محاکمه مرتکبان جرایم بین‌المللی داشتند، موضوع را از طریق دیوان، نه تشکیل یک دادگاه ویژه پیگیری می‌کردند. دوم اینکه، یکی از مؤلفه‌های تشکیل دیوان کیفری بین‌المللی، پرهیز از اطاله دادرسی و پرهزینه بودن محاکم کیفری ویژه بوده است، لذا تشکیل مجدد چنین دادگاهی به رغم وجود دیوان، ارتجاع و بازگشت به گذشته خواهد بود.

۲-۲- تأسیس یک دادگاه مختلط

تأسیس یک محکمه کیفری مختلط در سوریه بسترساز مقابله با بی‌کیفری و اجرای عدالت در فقدان محاکمه در دادگاه‌های داخلی سوریه و دیوان خواهد بود؛ اما تشکیل چنین دادگاهی معایبی را در پی خواهد داشت. اولین ویژگی منفی این دادگاه درگیری گروه غالب در پیگرد گروه مغلوب خواهد بود و می‌تواند منجر به محاکماتی شود که از دیدگاه برخی، اصول دادرسی منصفانه در آن نقض گردد.^{۶۱} دومین ویژگی منفی این محاکم، رویارویی با چالش‌هایی چون بی‌ثباتی مالی، عدم همکاری دولت‌ها در عرصه بین‌الملل و عدم همکاری مقامات محلی است. مضاف اینکه یکی از ارکان تشکیل این دادگاه‌ها قطعنامه شورای امنیت است. لذا بعید است که شورای امنیت چنین قطعنامه‌ای صادر نماید، چراکه اگر چنین اراده‌ای از ناحیه شورا وجود داشته باشد، این اراده در قالب ارجاع مطابق بند «ب» ماده ۱۳ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، به این نهاد صورت می‌گرفت و نه تشکیل نهادی که معایب مذکور را به همراه داشته باشد.

۲-۳- رسیدگی در دادگاه‌های داخلی کشور ثالث

باید خاطرنشان ساخت که نبود کشوری که به قانون جامع و مانعی برای اعمال صلاحیت جهانی برای مقابله با بی‌کیفری در سوریه بپردازد، نشان‌دهنده آن است که در حال حاضر توسل به این اصل نمی‌تواند برای سوریه چندان مناسب باشد؛ زیرا اولاً باید کشوری وجود داشته باشد که قانون داخلی آن اعمال صلاحیت جهانی توسط محاکم ملی آن کشور در رابطه با جرایم سنگین حقوق بشری را تجویز کرده باشد که در وضعیت فعلی احتمال وجود این چنین قانونی در کشوری بسیار ضعیف به نظر می‌رسد. ثانیاً در فرض وجود چنین دولتی، ممکن است قانون داخلی تجویزکننده اعمال

61. Neha Jain, *Conceptualising Internationalization in Hybrid Criminal Courts* (Singapore: Singapore Yearbook of International Law, 2009), 124.

صلاحیت حضور متهم را در خاک کشور محل دادگاه لازم و ضروری بدانند حتی اگر رسیدگی غیابی هم تجویز شود چنین محاکماتی با انتقادات شدیدی مواجه خواهد شد. ثالثاً قبل از اینکه تعقیبی از ناحیه دولت صورت گیرد لازم است که کشور اعمال‌کننده صلاحیت مدارک کافی را در اختیار داشته باشد. همچنین امکان دسترسی به شهود برای این کشور فراهم باشد که دستیابی به این امور جز با همکاری دولت‌های منطقه امکان‌پذیر نیست که فعلاً احتمال اینکه دولتی تمایل به همکاری در این خصوص داشته باشد بسیار ضعیف است. رابعاً چنین محاکماتی نمی‌تواند اجرای عدالت را در سطوح بالا تضمین کند.^{۶۲}

۲-۴- تأسیس یک دادگاه با انعقاد معاهده

از آنجاکه یک انتظار جهانی برای به مسلخ عدالت کشیده شدن مرتکبان جرایم بین‌المللی در سوریه وجود دارد دولت سوریه می‌تواند هم به جهت اقدام در راستای صلاحیت تکمیلی دیوان و هم تأمین هدف عالیه این نهاد و جهانیان، با یک کشور (ترجیحاً عضو دیوان باشد) که تمایل به این امر دارد معاهده معاضدت قضایی منعقد نماید تا مرتکبان جرایم بین‌المللی را به سزای اعمال خود برساند. در این حالت در صورتی که دولت طرف معاهده با رعایت شرایط ماده ۱۷ اساسنامه مبادرت به رسیدگی نموده باشد هم از رسیدگی در دیوان جلوگیری به عمل آورده و هم با بی‌کیفری مقابله نموده است. این اقدام می‌تواند تأسیسی جدید در حقوق کیفری بین‌المللی به وجود آورد هرچند که ممکن است با موانعی نیز همراه باشد.^{۶۳}

۲-۵- سازکارهای موجود در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی در خصوص دولت‌های غیر عضو

در رویکرد معاصر نسبت به مسائل بنیادین بشر که فاحش‌ترین نقض نسبت به آن در قالب ارتکاب جنایات بین‌المللی رخ می‌نماید، باید گفت که پرداختن به جنایات بین‌المللی ارتكابی که به نحوی در صلاحیت دولت‌ها قرار می‌گیرد، دیگر حق انحصاری آن دولت محسوب نمی‌گردد بلکه با توجه به اینکه این قبیل جنایات، ناقض نظم عمومی بین‌المللی است و مردم سراسر جهان از چنین جنایاتی متأثر می‌گردند، حقوق بین‌الملل باید سازکار مناسبی برای مجازات این قبیل جنایات بیاندیشد. با وجود این تا زمانی که معاهده‌ای عام و فراگیر در سطح جهانی که همه کشورهای جهان به عضویت آن درآیند وجود نداشته باشد، چگونه می‌توان در چهارچوب معاهدات موجود همچون معاهده رم، این هدف را تأمین کرد؟

به نظر می‌رسد در مقام پاسخ به پرسش فوق باید گفت از آنجایی که قواعد مندرج در معاهده رم مستخرج از حقوق بین‌الملل عرفی هستند و مقررات اساسنامه از حقوق بین‌الملل عرفی تبعیت

۶۲ آقای جنت مکان و قریشی، پیشین، ۱۰۰۶-۱۰۰۷.

۶۳ مسعود علی‌زاده و ابراهیم رحمانی، «ظرفیت‌های جامعه بین‌المللی برای رویارویی با گروه تروریستی تکفیری داعش (چالش‌ها و امیدها)»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی ۴(۱۳۹۷)، ۷۵۷.

می‌کند،^{۶۴} رعایت مفاد آن برای کشورهایی که عضو معاهده نیستند نیز الزام ابتدایی دارد. بدین توضیح که کلیه دولت‌هایی که عضویت دیوان را نپذیرفته‌اند مکلفند همانند دولت‌های عضو اولاً خودشان مانع مجازات مرتکبین جرایم واجد خصیصه بین‌المللی مندرج در ماده ۵ اساسنامه نگردند؛ ثانیاً با مرتکبان این جرایم بدون پذیرش هرگونه مصونیتی برخورد نمایند.^{۶۵} در حقیقت لازم‌الاجرا شدن اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی در سال ۲۰۰۲ این امید را به وجود آورد که هر فردی در هر پست و مقامی مرتکب جرمی شود که واجد خصیصه بین‌المللی باشد از محاکمه رها نخواهد شد.^{۶۶} عفو و مصونیت در برابر دیوان قابلیت استناد ندارد^{۶۷} و کلیه کشورها چه عضو و چه غیرعضو ملزم به تبعیت از قواعد مندرج در اساسنامه هستند، قواعدی که منبعث از حقوق عرفی بین‌المللی است.^{۶۸} وجود دیوان کیفری امید مقابله با بی‌کیفری را حتی در برابر کشورهای عضو و غیرعضو به نحو چشمگیری بالا برد^{۶۹} به نحوی که این امید در خصوص کشورهای عضو با ارجاع وضعیت اوگاندا و در خصوص کشورهای غیرعضو با ارجاع وضعیت سودان و لیبی به دیوان جامه عمل به خود پوشید.^{۷۰}

براین اساس می‌توان گفت براساس سازکارهای موجود در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی و به صورت خاص حکم مقرر در «ماده ۱۲ و ۱۳» این اساسنامه، موضوع سوریه می‌تواند با ارجاع وضعیت توسط شورای امنیت به دادستان دیوان و پذیرش صلاحیت دیوان در ارتباط با جرم خاص از سوی دولت سوریه، در این مرجع مورد رسیدگی قرار گیرد.

علاوه بر این، مطابق مفاد اساسنامه و وظیفه بالذات کلیه کشورها است که مرتکبین جرایم بین‌المللی را در دادگاه‌های ملی خود محاکمه نمایند. تفاوتی هم نمی‌کند که دولت رسیدگی‌کننده عضو دیوان باشد یا نباشد؛ بنابراین، بر اساس اصل تکمیلی بودن صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی، حق تقدم در رسیدگی به جرایم بین‌المللی تحت صلاحیت دیوان، اصولاً از آن دادگاه‌های ملی است.^{۷۱} اگر دادگاه‌های ملی سوریه چه در اثنای درگیری و چه بعد از درگیری‌ها بنا به دلایل مصرح در ماده ۱۷ اساسنامه،^{۷۲} جنایات داعش را مورد رسیدگی قرار ندهند، وظیفه مقابله با بی‌کیفری در سوریه به متولی فعلی آن در جهان یعنی دیوان کیفری بین‌المللی منتقل می‌گردد. با توجه به عدم عضویت سوریه در

۶۴ علی‌رضا دلخوش، مقابله با جرایم بین‌المللی تعهد دولت‌ها به همکاری (تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۰)، ۲۸۳.

۶۵ میرمحمد صادقی، پیشین، ۹۵-۱۰۲؛ علی‌زاده و رحمانی، پیشین، ۷۵۳.

۶۶ آقایی جنت مکان و قریشی، پیشین، ۱۰۰۹.

۶۷ محمدعلی اردبیلی، حقوق بین‌الملل کیفری؛ گزیده مقالات ۲ (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۰)، ۱۷۲۲۵-۲۴۲۰.

۶۸ علی‌زاده و رحمانی، پیشین، ۷۵۳.

۶۹ دلخوش، پیشین، ۲۸۳.

۷۰ آقایی جنت مکان و قریشی، پیشین، ۹۹۷-۹۹۸.

71. Leslie P Francis & John G. Francis, "International criminal courts, the rule of law, and the prevention of harm: Building justice in times of injustice", In Larry May & Zachary Hoskins (eds.), *International Criminal Law and Philosophy*. (UK: Cambridge University Press, 2010) 58-72.

۷۲ سید قاسم زمانی، «صلاحیت جهانی و بی‌کیفری» در مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد (تهران: انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، چاپ نخست، ۱۳۸۷)؛ ۷۵؛ خالقی و مظاهری، پیشین، ۱۶۰-۱۶۱.

اساسنامه وضعیت این کشور به وسیله پذیرش صلاحیت دیوان از سوی دولت سوریه یا ارجاع وضعیت از سوی شورای امنیت قابل طرح در دیوان است که هر کدام با موانعی روبرو است.^{۷۳}

نتیجه‌گیری

جرایم ارتكابی داعش، به وضوح در مواد ۵ تا ۹ اساسنامه رم پیش‌بینی شده است. اقداماتی که توسط داعش در حال انجام است، در شمول جرایم موضوع ماده ۵ اساسنامه دیوان قرار می‌گیرد؛ جنایاتی همچون اعدام‌های دسته‌جمعی و سوءاستفاده جنسی و تجاوز و همچنین، شکنجه و نسل‌کشی از سوی نیروهای داعش، در این چهارچوب می‌گنجد. شدت جنایاتی که توسط این گروه مرتکب شده است اگر بیشتر از جنایات ارتكابی در یوگسلاوی سابق یا رواندا نباشد، کمتر نیست، اما شاید به دلایل سیاسی که ناشی از منافع دولت‌های قدرتمند است، مانع مقابله واقعی و برخورد عوامل این جنایات می‌گردد.

استمرار آزادی عمل داعش به لحاظ نبود واکنش بین‌المللی هماهنگ و مبتنی بر حاکمیت قانون، هرچند آمیخته با مسائل بغرنج سیاسی و امنیتی است، اما نگرانی عمده برای چشم‌انداز حقوق بین‌المللی و حاکمیت قانون در منطقه خواهد بود. از این رو جامعه حقوقی می‌تواند با استفاده مناسب از ظرفیت‌های موجود در نظام حقوق بین‌الملل، بیش از پیش توجهات را به لزوم آسیب‌شناسی، اصلاح و بازنگری در هنجارهای موجود جلب نماید.

در این میان، جنگ سوریه، آوردگاه نظامی قدرتمندانی شده که با تمسک به تفسیرهای حقوقی غیر قابل پذیرش مانند رضایت ضمنی، مداخله بشردوستانه، دفاع مشروع علیه داعش و ... گاهی خاک این کشور را آماج حملات خود قرار می‌دهند و نه تنها از کرده خود ابراز ندامت و پشیمانی نمی‌کنند، بلکه می‌کوشند تا اقدام خود را موجه و قانونی یا مشروع و انسانی جلوه دهند. این دخالت‌ها با اصول مسلم حقوق بین‌الملل مانند اصل عدم مداخله در امور داخلی دولت‌ها، اصل حاکمیت و تمامیت سرزمینی، اصل عدم توسل به زور و اصل منع تجاوز در تضاد هستند.

اصل حاکمیت برابر دولت‌ها از جمله اصول اولیه و مهمی است که منشور ملل متحد بر آن مبتنی شده است و ارکان ملل متحد به عنوان حافظان این سند وظیفه احترام و نظارت بر اجرای آن را برعهده دارند. هدف از الزام دولت‌ها به عدم توسل به زور حفظ صلح و امنیت بین‌المللی است که ضامنی برای حفظ برابری و حاکمیت کشورها محسوب می‌شود. نتیجه آنکه استثنائات این اصل باید در اوضاع و احوال خاص اعطا شود.

تنها در سه صورت دولت‌ها می‌توانند در سرزمین دولت دیگر به زور متوسل شوند: رضایت صریح دولت، دفاع مشروع، تجویز اقدامات اجرایی توسط شورای امنیت براساس ماده ۴۲ منشور. هرگونه توسل به زور خارج از موارد مذکور نامشروع بوده و نقض آشکار منشور ملل متحد است. با توجه به سازکارهای مقابله با بی‌کیفری پیش‌بینی شده در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی،

۷۳. آقای جنت مکان و قریشی، پیشین، ۱۰۰۰-۱۰۰۲.

حقوق کیفری بین‌المللی، از میان سازکارهای مذکور، به لحاظ تئوریک ارجاع وضعیت سوریه به دیوان یا از طریق شورای امنیت یا پذیرش صلاحیت دیوان از سوی دولت سوریه امکان‌پذیر است. لیکن به لحاظ عملی سازکار مقابله با بی‌کیفری در سوریه در اثنای درگیری می‌تواند از سوی دولت سوریه با انعقاد به یک معاهده معاضدت قضایی با یک کشور صورت گیرد؛ اما در پایان درگیری‌ها دولت سوریه می‌تواند با برپایی محاکمات در دادگاه ملی با رعایت شرایط ماده ۱۷ مرتکبین (اعضای گروه تروریستی داعش) را به سزای عمل خود برساند؛ بنابراین تشکیل دادگاه کیفری بین‌المللی توسط نیروهای ائتلاف علیه داعش برای محاکمه دستگیرشدگان اعضای این گروه تروریستی در زندان‌های سوریه (در استان الحسکه) خلاف قواعد و مقررات حقوق بین‌الملل می‌باشد و موجب مسؤلیت بین‌المللی این کشورها است.

فهرست منابع

- الف) منابع فارسی
- ابراهیمی، نصرالله. «درآمدی بر تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی و ارزیابی اساسنامه آن»، مجله حقوقی بین‌المللی ۲۳ (۱۳۷۷): ۱۵۲۲۵-۲۴۲۵.
- ابوالحسن شیرازی، حبیب‌الله. «رویکرد شورای امنیت در مواجهه با بحران کشور اسلامی سوریه (۲۰۱۶-۲۰۱۱)»، فصلنامه پژوهش‌های جهان اسلام ۴ (۱۳۹۴): ۵۱-۸۶.
- اردبیلی، محمدعلی. حقوق بین‌الملل کیفری؛ گزیده مقالات ۲، ویرایش اول. تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۰.
- آزمایش، علی. مفهوم بی‌کیفری در حقوق بین‌المللی، مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد، ویرایش اول. تهران: انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، ۱۳۸۷.
- آقایی جنت مکان، حسین و سید محمد جعفر قریشی. «سازکارهای حقوقی کیفری بین‌المللی برای محاکمه تروریست‌های تکفیری در سوریه»، مجله سیاست خارجی ۱۰۷ (۱۳۹۲): ۹۸۹-۱۰۱۱.
- بهمنی قاجار، محمدعلی. «بررسی حقوقی مداخلات خارجی در سوریه». مطالعات راهبردی جهان اسلام ۵۰ (۱۳۹۱): ۱۰۵-۱۲۰.
- جاوید، محمد جواد و عقیل محمدی. «نسبت اصل عدم مداخله در حقوق بین‌الملل معاصر و اصل حمایت از مستضعفین در حقوق اسلامی». فصلنامه مطالعات حقوقی ۵ (۱۳۹۲): ۴۹-۸۸.
- جانی‌پور، مجتبی و سکینه خانعلی‌پور واجارگاه. «ارجاع جنایات‌های بین‌المللی به دیوان کیفری بین‌المللی توسط شورای امنیت و آثار آن». فصلنامه مطالعات حقوقی ۳ (۱۳۸۹): ۱-۳۶.
- حبیب‌الله، محمدجعفر و محمد توحیدی‌فر. «اختیارات شورای امنیت سازمان ملل متحد در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی»، مجله دادرسی ۳۰ (۱۳۸۰) ک ۲۲-۱۶؛
- خالقی، علی و امیر مسعود مظاهری. «عدم تمایل دولت به رسیدگی: یکی از موانع قابلیت پذیرش موضوع در دیوان کیفری بین‌المللی». فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۳ (۱۳۹۱): ۱۵۹-۱۷۶.
- دلخوش، علی‌رضا. مقابله با جرایم بین‌المللی تعهد دولت‌ها به همکاری. ویرایش اول. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۰.
- دپهیم، علی‌رضا. درآمدی بر حقوق کیفری بین‌المللی. ویرایش دوم. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴.
- روحانی، کارن و فرید سلطان قیس. «عملکرد داعش از دیدگاه قواعد حقوق اسلامی و حقوق بین‌الملل بشردوستانه». فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۴ (۱۳۹۶): ۲۵-۵۲.
- زمانی، سید قاسم و هاله حسین اکبرنژاد. «اصل صلاحیت جهانی در آینه دیوان کیفری بین‌المللی». فصلنامه پژوهش حقوق و سیاست ۲۶ (۱۳۸۸): ۲۰۳-۲۴۳.
- زمانی، سید قاسم. صلاحیت جهانی و بی‌کیفری؛ مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد. چاپ اول. تهران: انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، ۱۳۸۷.
- شیرنگ، محمد. منشور سازمان ملل متحد انگلیسی به فارسی به انضمام اعلامیه حقوق بشر. ویرایش اول. تهران: انتشارات دانشور، ۱۳۸۲.
- صابر، محمود و ولی‌الله صادقی. «آموزه‌شناسی مسأله صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در رسیدگی به تروریسم». فصلنامه تعالی حقوق ۴ (۱۳۹۲): ۱۴۷-۱۶۱.
- ضیائی بیگدلی، محمدرضا. حقوق بین‌الملل عمومی، ویرایش سیزدهم. تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۹.

- طباطبائی، سیدأحمد و زهراسادات شارق. «بررسی مشروعیت عملکرد ائتلاف ضد داعش (دولت اسلامی عراق و شام) از منظر حقوق بی‌الملل در سوریه». *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی* ۱(۱۳۹۵): ۱۷۹-۲۰۱.
- طباطبائی، سیداحمد. «شورای امنیت و مداخله نظامی در لیبی: حمایت از غیر نظامیان و ایجاد منطقه ممنوعه». *فصلنامه حقوق خصوصی* ۱۶(۱۳۸۹): ۱۸۵-۲۰۵.
- طلعت، آرمن و مینا شریف مرادی. *داعش در ترازوی حقوق بین‌الملل*. ویرایش اول. تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۵.
- علی‌زاده، مسعود و ابراهیم رحمانی. «ظرفیت‌های جامعه بین‌المللی برای رویارویی با گروه تروریستی تکفیری داعش (چالش‌ها و امیدها)». *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی* ۴(۱۳۹۷): ۷۴۷-۷۶۳.
- عظیمی شوشتری، عباسعلی و زهرا حاجی‌پور. «مشروعیت داعش از منظر حقوق بین‌الملل و حقوق اسلام (شیعه و اهل سنت)». *پژوهش‌های دفاعی امنیتی اسلام* ۳(۱۳۹۶): ۶۳-۸۷.
- فخر، حسین و داوود کوهی، مترجم. *درآمدی بر حقوق و آیین دادرسی بین‌المللی کیفری*. جلد اول. چاپ اول. تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۳.
- کرایر، رابرت، دانیل رایبسون، هاکان فریمن و الیزابت ویلمزهورست، *درآمدی بر حقوق و آیین دادرسی بین‌المللی کیفری*. جلد اول. ترجمه حسین فخر و داوود کوهی. تهران؛ انتشارات مجد، ۱۳۹۳.
- کوشا، جعفر و پیمان نمایان، «جایگاه اعمال تروریستی در پرتو حقوق بین‌الملل کیفری»، *فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)* ۳(۱۳۸۷): ۲۳۳-۲۵۶.
- کوشا، جعفر و پیمان نمایان. «جرم‌انگاری تروریسم و صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی» در *حق بر صلح عادلانه*، به اهتمام نادر ساعد، ۳۱۵-۳۳۰. تهران، انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی، ۱۳۸۹.
- گلدوزیان، ایرج و پیمان نمایان. «راهبرد حقوق بین‌الملل کیفری در مواجهه با تروریسم». *فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)* ۷(۱۳۸۹): ۱۷۵-۱۸۵.
- مبینی، احمدرضا، جواد مبینی و پوریا عسکری. «قاعده منع توسل به زور و حملات آمریکا و متحدانش به سوریه در خلال سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸». *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی* ۱(۱۳۹۹): ۳۱۱-۳۳۲.
- مرادی، عبدالله. «بحران سوریه؛ امکان و امتناع مداخله بشردوستانه». *فصلنامه سیاست خارجی* ۲(۱۳۹۲): ۵۰۹-۵۳۴.
- مصفا، نسرين و مریم عبادی. «شورای امنیت و مدیریت بحران‌های منطقه‌ای (مطالعات موردی: بحران‌های سوریه و اوکراین)». *فصلنامه سیاست* ۳(۱۳۹۷): ۷۳۳-۷۵۱.
- مظاهری، امیرمسعود. *اصل صلاحیت تکمیلی دیوان بین‌المللی کیفری*. ویرایش اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۱.
- میرمحمد صادقی، حسین. «بی‌کیفری ناشی از خلأهای موجود در اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی» در *مجموعه مقالات همایش مقابله با بی‌کیفری و سازمان ملل متحد*، ویرایش نخست. تهران: انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، ۱۳۸۷.
- نژندی منش، هیبت‌الله، مطلب علویان و علی دادگر. «سازکارهای دیوان بین‌المللی کیفری برای مبارزه با بی‌کیفری». *فصلنامه قضاوت* ۸۸(۱۳۹۵): ۹۱-۱۱۴.
- نمایان، پیمان و سبحان طیبی. «حقوق کودکان در مخاصمات مسلحانه». *فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس* ۱۹(۱۳۹۱): ۹۳-۱۲۴.
- نمایان، پیمان. «ارزیابی سیاست کیفری بین‌المللی در رسیدگی به جنایات داعش». *فصلنامه مطالعات راهبردی* ۱(۱۳۹۴)، ۱۵۹-۱۹۰.

- Advisory Board (1982), *Encyclopedia of Public International Law*, Vol.4, "Use of force, war and Neutrality, Peace Treaties", Amsterdam, North Holland Publishing co. 1998.
- Akande, Dapo. "the Importance of legal Criteria for Statehood: A Response to Jure Vidmar", (7/8/2013) <https://www.ejiltalk.org/the-importance-of-legal-criteria-for-statehood-a-rejoinder-to-dapo-akande/>
- Akande, Dapo and Marko Milanovic, "the constructive Ambiguity of the Security councils ISIS Resolution". (November 21, 2015), <https://www.ejiltalk.org/the-constructive-ambiguity-of-the-security-councils-isis-resolution/>
- Crawford, James. *the Creation of states in International Law*. Oxford: Oxford university Press, 2007.
- European Parliamentary Research Service, the international to counter ISIL/ Daesh (the Islamic State), 17 March 2015
- Francis, Leslie P. & John G. Francis, "International criminal courts, the rule of law, and the prevention of harm: Building justice in times of injustice", In Larry May & Zachary Hoskins (eds.), *International Criminal Law and Philosophy*. UK: Cambridge University Press, 2010.
- Gutman, Roy W. "Remarks at the dinner for Boston Area International Law Professors at New England School of Law". 6 *New Eng. Intl & Comp. L. ANN.*1,2 (2002): 21-35.
- Gutman, Roy W. et al. "U.S. says air strikes on Syria are not imminent, Mcclatchy Washington Bureau", <https://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/world/article24772195.html>, 25 septamber 2014.
- Hassan, Hassan, "Political reform in Iraq ill stem the rise of Islamists". (11 jun 2014), <https://www.thenational.ae/political-reform-in-iraq-will-stem-the-rise-of-islamists-1.259725>
- Hillier, Tim. *Sourcebook on public international Law*. London: Cavendish Publishing Limited, 1998.
- Jain, Neha. *Conceptualising Internationalization in Hybrid Criminal Courts*. Singapore: Singapore Yearbook of International Law, 2009.
- Megret, Frederic. "International Criminal Law:A New Legal Hybrid?"(2003), <http://papers.ssrn.com/so13/papers.Clim?Abstract=id=269382accessed3July2012>
- Paulussen, Christopher. "Impunity for International Terrorists? Key Legal Questions and Practical Considerations", ICCT Research Paper (april 2012), <https://www.icct.nl/app/uploads/download/file/ICCT-Paulussen-Impunity-April-2012.pdf>.
- Slomanson, William. *Fundamental Perspective on International Law*. Boston: Wadsworth, 2011.

Documents

- S/2014/440 (25 June 2014), S/2014/ 691 (22 September 2014).
- SC/RES/2199 (12 February 2015)
- S/RES/2178 (24 September 2014).
- S/RES/2170 (15 August 2014).
- SC/RES/2199 (12 February 2015).
- S/RES/2249 (2015), [Threats to international peace and Security caused by terrorist acts], para.5.
- SC/RES/2249 (20November 2015)Para5.
- SC/PV.7271 (1 September, 2014).
- UN General Assembly, (2015, March 13), Report of the office of the United Nations High commissioner for Human Rights on the human rights situation in Iraq in the light of abuses committed by the so – called Islamic State in Iraq and the Levant and associated groups A/ HRC/28/18, www.Security council report. Org.

